

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ МЕДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Проаналізовано теоретико-правові підходи до визначення поняття «медіація». Досліджено основні ознаки медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Розглянуто особливості процедури медіації у врегулюванні медичних конфліктів.

Ключові слова: медіація, конфлікт, медіатор, медичні послуги, альтернативні способи вирішення спорів.

Постановка проблеми. Медицина є вкрай специфічною сферою суспільного життя, в якій, з одного боку, жоден лікар не може гарантувати пацієнту його одужання. Адже не всі медичні маніпуляції призводять до позитивних результатів, а з іншого боку, в медичних конфліктах неможливо однозначно встановити, хто «виграв», хто «програв». Медична діяльність є складною правовою категорією, оскільки включає різноманітну професійну діяльність з надання медичної допомоги. Водночас специфіка медичної діяльності зумовлена і обмеженими можливостями медицини, і індивідуальними особливостями організму пацієнтів. У випадках незадоволення медичною допомогою мають місце труднощі взаємодії між лікарем і хворим, які знаходять своє вираження у спотворенні сприйняття ситуації, розумінні й оцінці інформації, зрештою, у конкуруючій взаємодії лікаря і хворого, аж до конфронтації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики альтернативних способів вирішення конфліктів і, зокрема, процедури медіації здійснювали багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Цього питання у своїх працях торкалися такі вчені як: Н.Бондаренко-Зелінська, Н.Волкович, Р.Гордієнко, Н.Дроздова, Г.Єрьоменко, Ю.Канарик, О.Клименко, Н.Коробцова, Г.Кохан, О.Лісничка, Н.Мазаракі, Р.Майданик, М.Мамич, Г.Огречук, Ю.Притика, І.Ясиновський та ін.

Метою даної статті є дослідити та проаналізувати існуючі підходи поняття «медіація», визначити особливості застосування процедури медіації у врегулюванні медичних конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Надання медичних послуг стосується кожної людини і, враховуючи, що людина в Україні визнана найвищою соціальною цінністю, медичні послуги повинні бути якісними та ефективними. Надання неякісних медичних послуг завдає шкоди здоров'ю, а іноді і життю людини, може призвести до каліцтва або навіть смерті. Право на охорону здоров'я є одним із фундаментальних прав людини, гарантованих Конституцією України.

В юридичній літературі неодноразово підкреслювалось, що спільним між традиційними способами вирішення конфліктів та альтернативними способами, що виникають у межах медичних правовідносин (і не тільки), є мета, а саме захист прав. Різниця тільки в методах, які застосовують для здійснення такого захисту [10, с.125; 4, с. 12].

Р. Гордієнко, досліджуючи досвід інших країн щодо регулювання та застосування процедури медіації, доходить висновку, що медіація виникла як результат усвідомленої суспільством необхідності, а не за ініціативою суддів чи осіб, які бажають заробляти на посередництві, і пропонує чітко розмежовувати сучасну медіацію від традиційних форм вирішення суперечок та інших форм врегулювання спорів – таких як, мирові судді [2, с. 202].

О.В. Клименко зазначає, що під конфліктом, пов'язаним з наданням медичної послуги, необхідно розуміти усвідомлене або неусвідомлене порушення стороною (сторонами), внаслідок дії або бездіяльності, соціальних й/або економічних прав та інтересів

суб'єктів правовідносин, передбачених й охоронюваних відповідним законодавством, пов'язаних з наданням медичних послуг [5].

Як модель вирішення конфлікту, медіація має багату історичну традицію. Подібну практику мали стародавні іудеї, відома вона була в Африці, Японії, Китаї. У Китаї і Японії стратегія медіації використовується впродовж тривалого часу для врегулювання соціальних відносин. У США медіація як метод конструктивного врегулювання конфліктів використовується з 60-х років. Особливо актуальною вона виявилась при врегулюванні сімейних конфліктів, адже в другій половині ХХ сторіччя стрімко почала збільшуватись кількість розлучень, що гостро поставило проблему відносин дітей і розлучених матері та батька. У цій сфері використання медіації наразі напрацьований значний досвід. Вже у 1981 р. Каліфорнія стала першим штатом, в якому медіація була запропонована для вирішення суперечок, пов'язаних з опікою над дітьми.

Поширення медіації в Європі відбулося спершу в Німеччині та Австрії. Так, у травні 1991 року Німецька спілка у справах молоді і сім'ї скликала в Бонні перший конгрес з медіації. У 1985 році в Австрії була розроблена модель медіації як форми позасудового розгляду в справах неповнолітніх правопорушників, яка набула поширення в рамках кримінального судочинства. У 1989 році вона була вже закріплена законодавчо. З 1992 року ця форма позасудового розгляду поширилася також на справи з дорослими правопорушниками спочатку як експериментальна модель, потім дедалі більш укорінюючись по всій Австрії. Законодавчо це набрало чинності з 1 січня 2000 року [8, с.340].

Н.Л.Бондаренко-Зелінська розглядає медіацію як переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежної сторони – кваліфікованого посередника (медіатора) [1, с. 180].

На думку Г. Кохан, медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [6].

О.Розгон розглядає медіацію в медичних спорах як альтернативний спосіб вирішення спорів, за допомогою якого існує можливість врегулювати спірні питання між пацієнтами, які незадоволені якістю медичних послуг, та медичними установами (або безпосередньо лікарями) за участі посередника, який виступає незалежною та неупередженою особою [10, с.125].

Як зазначає О.В. Дроздова, медіацію у вирішенні юридичних конфліктів суб'єктів медичних правовідносин, де однією зі сторін є пацієнт, використовують у своїй діяльності такі громадські організації, як Всеукраїнська громадська організація «Фундація медичного права та біоетики України», Харківська правозахисна група [3, с.111]. В Україні створений Український Центр Медіації, який активно працює та готує медіаторів, а також створений Центр Медичного та Репродуктивного права, в якому надаються послуги з медіації для врегулювання медичних конфліктів.

Ефективність медіаційної процедури визнана Європейським Співтовариством, яке рекомендує її впровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, що знаходить своє відображення в підписаній Україною Угоді про Асоціацію України з ЄС. Країни Європейського Союзу дали згоду на те, що забезпечення верховенства права та кращого доступу до правосуддя повинно включати доступ як до судових, так і до позасудових методів врегулювання спорів. Як свідчить практика, у країнах Європи 80 % спорів, що перебувають у провадженні суду і передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду.

На думку Ю.Д. Притики, Д.І. Голопапи, доцільним є прийняття Закону України «Про медіацію», оскільки прийняття такого закону могло б сприяти посиленню ролі медіації як альтернативному методу вирішення спорів, усвідомленості суспільства з цього питання та інтеграції медіації в правову систему України [9, с.16]. Наразі у Верховній Раді представлені два законопроекти про медіацію – № 3665 та № 3665-1, обидва мають низку недоліків, але законопроект № 3665 вже був прийнятий у першому читанні.

Р. Гордієнко справедливо вказує, що процес медіації в сфері охорони здоров'я має низку особливостей серед яких, зокрема, знання психологічних особливостей пацієнтів із певними нозологіями, особливості перебігу певних видів захворювання, правила ведення первинної медичної документації та дотримання професійної деонтології. Ознаки конфлікту в сфері медицини, на його думку, мають специфічну форму вираження, зокрема:

- спроби обмеження дій опонента;
- зростаючий негативізм хворого стикається з ігноруванням його думки лікарем;
- нанесення моральної шкоди лікарем (грубе поводження) посилюється пошуками завданої шкоди з боку пацієнта, що нерідко є абсолютно суб'єктивним і зумовлено відповідним психоемоційним станом;
- у спілкуванні переважають негативні емоції з формуванням «образу ворога»;
- усі ресурси мобілізуються для перемоги над опонентом, а не над недугою, тому одним із найважливіших заходів профілактики конфлікту є спілкування у душі співпраці, незважаючи на перешкоди цьому [2, с. 204].

Варто погодитись з О. Клименко, на думку якого розгляд цивільно-правових спорів характеризується деякими незручностями для пацієнтів і лікарів, наприклад: тривалість, значні фінансові ризики, потенційне заподіяння шкоди репутації лікаря, а також порушення конфіденційності відносин між лікарем і пацієнтом, крім того, для пацієнта представляє певну складність процес доведення причинного зв'язку, провини лікаря й заподіяного збитку [5].

О.М. Лісничка пропонує застосовувати медіацію для розв'язання конфліктів між медичними працівниками та керівництвом закладів охорони здоров'я, між самими медичними працівниками, між медичними працівниками і пацієнтами, підкреслюючи, що інтеграція медіативних принципів у роботу закладів охорони здоров'я для врегулювання конфліктів із пацієнтами створює основу для формування мирного, уважного та неформалізованого підходу до потреб пацієнта, до розгляду скарг і вирішення спорів [7, с.78].

Для проведення медіації необхідні такі умови: наявність мотивації у всіх учасників конфлікту; готовність до відкритого обговорення суті спору; готовність уважно вислухати опонента та прийняти зважене рішення. Оскільки медіація є процедурою добровільною, то вона може відбутися тільки за умови, що сторони прийшли на переговори з наміром домовитися. Залучивши до переговорного процесу кваліфікованого посередника, сторони визнають свою готовність до компромісу. Крім того, залучення посередника дає можливість усунути психологічний бар'єр, що існує при прямому спілкуванні конфліктуючих сторін.

Крім того, конфіденційність як одна із основних засад медіації забезпечує можливість зберегти інформацію про стан здоров'я, деталі про перебіг хвороби та інші відомості, які становлять лікарську таємницю.

Оскільки функції медіатора надзвичайно відповідальні, медіатор повинен бути професіоналом у своїй сфері, мати певну освіту, відповідати кваліфікаційним вимогам, а також мати високі моральні якості. Вважаємо, що підготовка медіаторів повинна проводитися з урахуванням спеціалізації медіатора.

Висновки. Зважаючи на специфічний характер конфліктів у медичній сфері, вирішення конфліктних ситуацій в медичній сфері за допомогою медіативних процедур та залучення нейтрального посередника – медіатора – дозволить сторонам спору обрати такий варіант його вирішення, який максимально задовольнить потреби обох сторін.

Бібліографічні посилання

1. Бондаренко-Зелінська Н. Медіація: можливість запровадження в цивільному процесі України. *Перспективи застосування альтернативних способів вирішення спорів (ADR) в Україні: матеріали Другого Львів. Міжнар. форуму (Львів, 26–29 травня 2009 року)*. Львів: Львів. держ. ін-т новіт. технологій та управління ім. В. Чорновола, 2009. С.179–182.
2. Гордієнко Р.Л. Медіація та її роль у консалтинговій діяльності у сфері охорони здоров'я. *Часопис Київського університету права*. 2015. №3. С.202-205.
3. Дроздова О.В. Диференціація способів і засобів захисту прав пацієнта. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 109–113.
4. Игнатович Н. М. Внесудебные способы защиты субъективных гражданских прав. *Научно-исследовательские публикации*. 2014. № 6(10). С. 11–16.
5. Клименко О. В. Механізми розгляду конфліктів в охороні здоров'я. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління*. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=680>
6. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні? *Юридичний радник*. 2014. № 2. URL: <http://yuradnik.com.ua/stati/>
7. Лісничка О.М. Медіація як форма регулювання медичних конфліктів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 2. Т. 1. С. 75–78.

8. Мамич М.В. Медіація як технологія врегулювання конфліктів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 34. С. 338–341.

9. Притика Ю.Д., Голопапа Д.І. Запровадження інституту медіації в Україні: передумови і перспективи правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 1. Т. 2. С. 14–16.

10. Розгон О.В., Устінченко А.М. Способи вирішення конфліктів у медичних правовідносинах. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2016. Вип. 22. С. 123–126.

Надійшла до редакції 18.02.2019

SUMMARY

Rezvorovich K.R. Features of the medication procedure in the regulation of medical conflicts. In the scientific article theoretical and legal approaches to essence of notion of «mediation» are analyzed. The basic signs of mediation as an alternative method of decision of disputes are explored. The features of procedure of mediation at the settlement of medical conflicts are considered.

It is marked, that medical activity is a difficult legal category, as it includes various professional activity after the giving of medicare. At the same time the specific of medical activity is conditioned by the limited possibilities of medicine, and individual features of organism of patients. In case of dissatisfaction by medicare the difficulties of co-operation between a doctor and patient, which find the expression in distortion of perception of situation, understanding and estimation of information, take place, in the end, in competitive co-operation of doctor and patient, up to confrontation.

The conflict related to the grant of medical favour must be understood as the violation by a side (by sides) realized or unrealized, as a result of action or inactivity, rights and interests of subjects foreseen and guarded by the proper legislation social and/or economic, related to the grant of medical services.

Mediation in medical disputes it is needed to examine as an alternative method of decision of disputes, by means of which there is possibility to regulate the vexed questions between patients, and medical establishments (or directly by doctors) with participation of skilled mediator which comes forward as an independent and impartial person.

The process of mediation in the field of health protection has the row of features among which, in particular, knowledge of psychological features of patients, features of flow of certain types of diseases, rule of conduct of primary medical document and observance of professional ethics.

Keywords: *mediation, conflict, mediator, medicare, alternative methods of decision of disputes.*

УДК 342.922+342.729

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>

Самбор М.А. ©

кандидат юридичних наук
(Головне управління Національної поліції
в Чернігівській області)

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-1-76-84

ІНФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЧА У СПРАВАХ ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ПОЗОВАМИ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ У СУДІ

Критичному аналізу піддано процесуальні гарантії у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень до фізичних та юридичних осіб про встановлення обмежень щодо реалізації ними права на свободу мирних зібрань. Зроблено висновок про те, що відсутність інформації про вручення відповідачеві у справах за адміністративними позовами органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань повістки про час, дату та місце розгляду такої справи, становить істотну перешкоду у захисті відповідачем здійснення його суб'єктивного права на мирне зібрання шляхом використання наданих йому, як стороні процесу, процесуальних прав для відстоювання влас-

© Самбор М.А., 2019